

SCHOORLSE DUINEN, TOEKOMST NA DE BRAND

Peter Boer

De Schoorlse Duinen zijn in 2009, 2010 en 2011 getroffen door branden. Het door brand beschadigde gebied is volgens opgave van SBB 275 ha. De beheerder vraagt zich af wat te doen met deze gebieden. Tegelijkertijd wil ze het gebied voor de brandweer beter bereikbaar maken. De Schoorlse Duinen (1731 ha) is één van de 166 Nederlandse Natura2000-gebieden, wat betekent dat de beheerder zich in moet spannen om de Natura2000-doelstellingen te halen. De Schoorlse Duinen behoort tot het Natura2000-landschap 'Duinen'.

	<p>Natura2000</p> <p>Het doel van Natura2000 is het behoud en herstel van de biodiversiteit in Europa. De Europese Unie wil, door middel van de Natura2000-gebieden, bedreigde en waardevolle habitattypen en soorten in stand houden en zo nodig herstellen. Het Natura2000 netwerk dient ter bescherming van zowel de gebieden (natuurlijke habitats) als de wilde flora en fauna in december 2013 moeten de beheerplannen definitief zijn vastgesteld. Natura2000 wordt op zijn beurt weer gevormd door de Vogelrichtlijn uit 1979 en de Habitatrichtlijn uit 1992. Beide richtlijnen richten zich zowel op de (directe) bescherming van soorten als op de instandhouding van hun leefgebieden en andere natuurlijke habitats. Daarnaast zijn projecten, plannen en activiteiten die mogelijk een negatief effect hebben op de beschermde natuur in een Natura2000-gebied (of Beschermd Natuurmonument) vergunningplichtig.</p>
--	--

Natura2000-eisen

In het kort worden de volgende Natura2000-eisen aan de Schoorlse Duinen gesteld (exclusief Hargergat):

1. Het habitatype (H2110) Wandelende embryonale duinen kan worden uitgebreid.
2. Uitbreiding van het habitatype (H2120) Wandelende duinen op de strandwal met helm *Ammophila arenaria* ("witte duinen") is mogelijk.
3. Uitbreiding en verbetering van de kwaliteit van habitatype (H2130) *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen"), *kalkarm* (subtype B) is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat.
4. Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit van habitatype (H2140) *Vastgelegde ontkalkte duinen met kraaiheide *Empetrum nigrum*. In een andere versie is ook sprake van habitatype (H2150) struikheide.

5. Behoud oppervlakte en kwaliteit van habitatype (H2160) Duinen met duindoorn *Hippophaë rhamnoides*.
6. Behoud oppervlakte en kwaliteit van habitatype (H21270) Duinen met kruipwilg *Salix repens* spp. *Argentea* (*Salicion arenariae*)
7. Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit van habitatype (H2180) duinbossen, *droog* (subtype A) en behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *vochtig* (subtype B).
8. Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit habitatype (H2190) vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C). Valleibegroeiingen kunnen hersteld worden vanuit oudere successiestadia.

Huidig SBB-beleid ten aanzien van de Natura2000-eisen

1 en 2: Deze zouden rond De Kerf min of meer gerealiseerd moeten worden. Begroeiing van de Kerf gaat dit grotendeels tegen. Er zijn witte duinen in de zeereep (figuur 2). Embryonale duinen zijn steeds tijdelijk. Ze ontstaan spontaan (onder andere na zandsuppletie op het strand) en verdwijnen ook weer snel.

3: Beleid is onduidelijk. De beheerder gaat er mogelijk vanuit dat begrazing van duingraslanden dit habitatype kan bevorderen.

4a: Niet verbrande duinheiden van zowel kraaiheide als struikheide zijn in goede staat. Men wil het oppervlak uitbreiden door dennenbossen te kappen.

4b: Verbrande duinheiden lijken zich te herstellen. De waar te nemen vergrassing is zeer waarschijnlijk van tijdelijke aard. Ook hier wordt begrazing ingesteld. De beheerder gaat er vanuit dat begrazing van verbrande duinheiden de vergrassing tegengaat en het herstel van duinheiden bevordert.

7: Uitbreiding van de duinbossen wordt gerealiseerd door dennenbos te verwijderen.

Ten aanzien van 6 kan worden opgemerkt dat SBB hier niets voor hoeft te doen en ten aanzien van 5 is de eis onrealistisch gezien het uitermate minimale voorkomen van duindoornstruweel.

Figuur 1-2. 1. Kunstmatig stuifduin (Buizerdvlak) op de grens van het PWN en SBB gebied. 2. Natuurlijk stuifduin (Buizerdvlak, PWN).

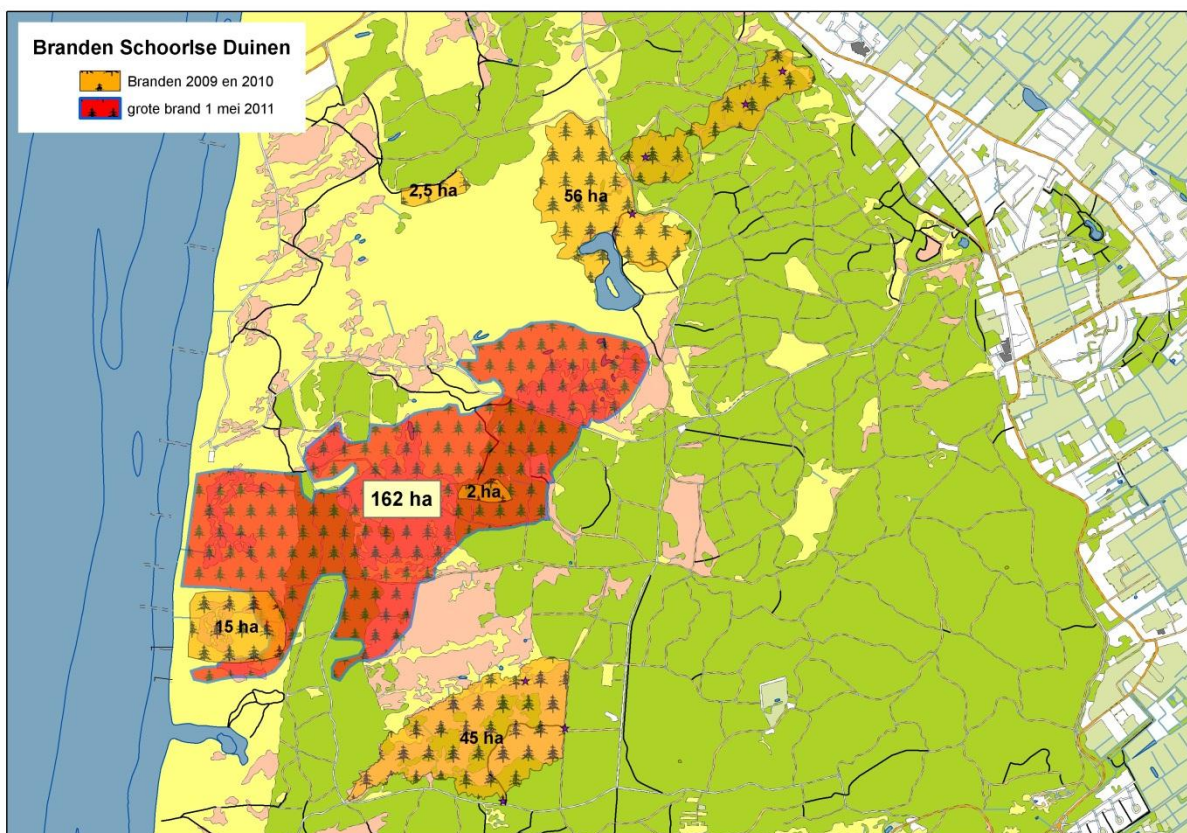
Algemene opmerkingen ten aanzien van de natuurwaarden (Anonymus, jaar onbekend).

De toelichting bij de natuurwaarde van de Schoorlse Duinen heeft een sterk botanisch en avifaunistisch karakter, dit geldt helaas ook voor het verslag van Van Wondergem (2011). Opmerkelijk is het ontbreken in de toelichting van een naaldbostype (hier grove dennen) met als ondergroei vooral kraaiheide het *Vaccinio-Piceetea*, subassociatie *Leucobryo-pinetum empetretosum*. Het karakter van deze subassociatie is in het binnenland anders dan in de duinen. Aan de kust is meer ruimte voor struikheide, korstmossen en loofboomopslag. Deze duinvegetatie is m.i. tamelijk uniek, biedt nestelgelegenheid aan de nachtzwaluw en is het hele jaar door bewoond door houtsnippen.

Algemene opmerkingen bij de kaart van het verbrande gebied (figuur 3)

Het verbrande gebied is in kaart gebracht in figuur 1 (bron SBB-Schoorl). Helaas is er geen gradering in aangebracht. Of een boom nu geschroeid is en vitaal, of totaal verbrand en dood is niet te zien. Hetzelfde geldt voor verschroeide - (vooral duingraslanden) en verbrande oppervlakten (vooral heiden). Dit is niet op de kaart aangegeven. In figuur 4 is bijvoorbeeld te zien dat de iets hoger gelegen duingraslanden nauwelijks of niet door de brand zijn beschadigd.

Geschroeide dennenbomen zien we vooral westelijk van de Dr. Van Steynweg en op de Frederiks Blink. Verschroeide duingraslanden zijn vooral duidelijk te zien op de Mariavlakte.

Figuur 3. Verbrand gebied in de Schoorlse Duinen (bron: SBB-Schoorl)

Figuur 4. Mariavlak. Goed zichtbaar zijn de niet tot nauwelijks verbrande, wat hoger gelegen duingraslanden. In figuur 3 is aangegeven dat de dennenbossen die hier op de achtergrond zichtbaar zijn, zijn verbrand.

Figuur 5. Frederiksveld, april 2010 (dus voor de brand in mei 2011). Vegetatie van kraaiheide (dominant) en struikheide, met hier en daar zandzegge.

Algemene opmerkingen bij de kaart van de habitattypen in het verbrande gebied (figuur 6) en tabel 1.

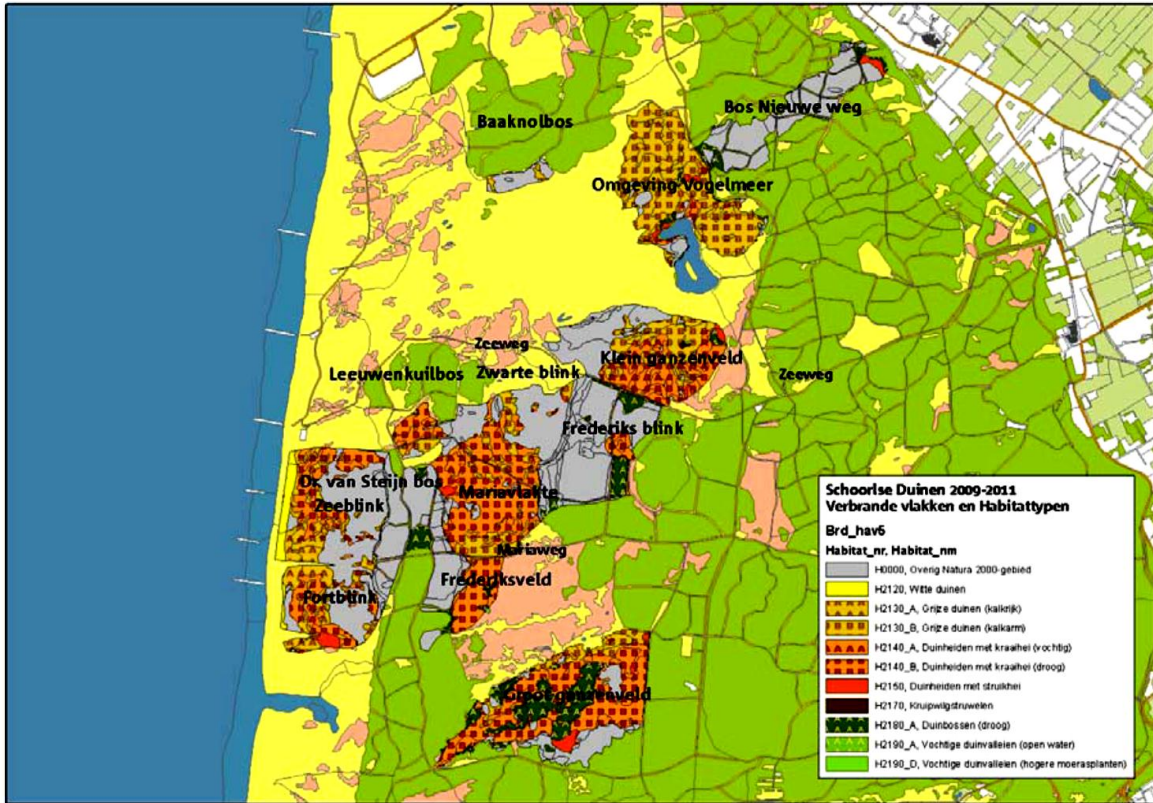
Tabel 1. Oppervlak verbrande vlakken in hectaren (afgerond) in relatie tot Natura-2000 habitattypen en het aandeel van het totaal (bron Van Wondergem, 2011). Alleen oppervlakten van meer dan 1 ha zijn opgenomen.

Habitatnummer	Habitat	Verbande oppervlak in ha	Percentage van het totale habitat oppervlak
H0000	Overig N-2000	129	14
H2120	Witte duinen	3	10
H2130-A	Kalkarme grijze duinen	12	20
H2130-B	Kalkrijke grijze duinen	42	34
H2140-A	Vochtige duinheiden met kraaiheide	12	61
H2140-B	Droge duinheiden met kraaiheide	62	38
H2150	Duinheiden met struikheide	3	12
H2180-A	Droge duinbossen	11	5

In figuur 6 en in tabel 1 wordt in het oppervlak verbrande struikheide zwaar onderschat. Er was veel meer struikheide en dus minder kraaiheide. Mogelijk gaat hier slechts om 'spraakverwarring', want de droge duinheiden *Calluno-Ulicetea* behoren tot het Kraaiheiverbond *Empetrium nigri*, de associatie van kruipwilg en kraaiheide het *Salici repentis-Empetretum*. Struikheide heeft in de duinen een groter aandeel in de begroeiing dan kraaiheide. In het spraakgebruik hebben we het over een struikheidevegetatie als deze domineert.

Verder wordt er een inschattingfout gemaakt ten aanzien van het oppervlak kalkarme grijze duinen (indien hier buntgrasvegetaties mee worden bedoeld) bij het Vogelmeer. Voor de brand betrof het hier vooral een zandzegge-rompgemeenschap. Kennelijk is hier gerefereerd aan een oude vegetatiekaart. Overigens bevat ook het Groot Ganzenveld kalkarme grijze duinen, maar dan meer in mozaïek met heide.

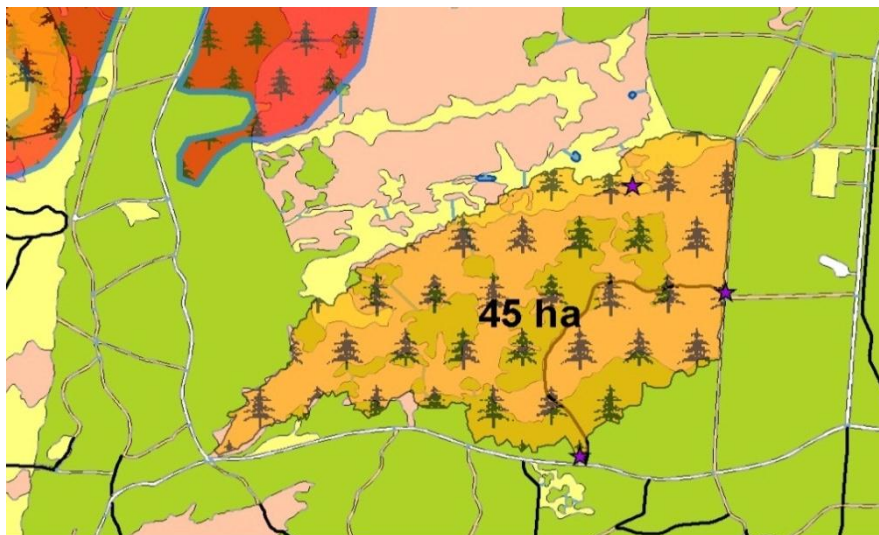
Het oppervlak verbrande droge duinbossen is veel lager. Waarschijnlijk heeft men alle duinbossen in het verbrande gebied als verbrand beschouwd. De duinbossen hebben nauwelijks (!) van de brand te leiden gehad.

Figuur 6. Schoorlse Duinen. Verbrand gebied en habitattypen (Van Wondergem, 2011).

Omgeving Groot Ganzenveld

Deels verbrand medio april 2010.

Figuur 7. Groot Ganzenveld.

Er zijn plannen om oostelijk van de Dr. Van Steynweg alle dennen (*Pinus nigra*) te verwijderen, zodat het aandeel heide kan toenemen. Dit is een bedreiging voor het Groot Ganzenveld als rustgebied. Trimmers en fietsers maken immers frequent gebruik van de Van Steynweg. Er zou m.i. tenminste een smalle strook droog duinbos (berkeneikenbossen: *Quercetea robori-petraeae*, associatie *Betulo-Quercetum roboris*) of naaldbostype (hier grove dennen) met als ondergroei vooral kraaiheide (*Vaccinio-Piceetea*, subassociatie *Leucobryopinetum empetretosum*) voor in de plaats moeten komen. Dus vergelijkbaar met de vegetatie langs de Bleijdenstijnseweg (zuidrand Groot Ganzenveld). Een geleidelijke uitdunning kan tot een dergelijke vegetatie leiden. Indien alle dennen tegelijk worden verwijderd, is de kans groot dat zich hier een zandzegge-rompgemeenschap en/of duinriet-rompgemeenschap ontwikkeld. Wat weer om aangepast beheer vraagt.

Een vraag is wat met de verbrande bomen moet gebeuren op het Groot Ganzenveld. Dan hebben we het over dode bomen ten gevolge van de brand, gedeeltelijk verbrande bomen en geschroeide, vitale bomen, vrijwel steeds dennenbomen: grove en zwarte dennen. Het aspect 'veiligheid' speelt hier geen rol, omdat het Groot Ganzenveld niet toegankelijk is voor het publiek. De invalide en dode bomen staan niemand in de weg. Beiden bieden plaats aan tal van insectensoorten (figuur 8). Ik pleit er dan ook voor om op het Groot Ganzenveld geen bomen weg te halen. Ook de geheel of gedeeltelijk dode bomen in het Reigerbos zouden gespaard moeten worden. Het Reigerbos is in de loop der jaren al aardig omgevormd van een dennenbos naar een droog duinbos. Een proces dat al op een ansichtkaart van 90 jaar terug is te zien.

Figuur 8. Veel insecten hebben, zelfs in (op het oog geheel) verbrande dennenbomen, de brand overleefd, zoals hier humusmieren (*Lasius platythorax*).

Een andere vraag betreft begrazing. We hebben na de brand te maken met een meer dan normale hoeveelheid *zichtbare* zandzegge. Voor de brand was deze er ook al, maar moest concurreren met de aanwezige struikheide. In struikheidevegetaties is zandzegge heel gewoon. Als de struikheide verbrandt neemt per definitie de zandzegge toe. Het is vrijwel zeker dat als de heide zich op een natuurlijke manier kan herstellen, de zandzegge (na 5-7 jaren) weer zal afnemen. Schapenbegrazing kan dit natuurlijke herstel alleen maar verstoren. Runderen zijn niet het aangewezen middel om heidevelden te herstellen. Lokaal groeit er pijpenstrootje (figuur 9) en duinriet. Te weinig om dit door runderen te laten begrazen. Ook duinriet en mogelijk ook pijpenstrootje zullen te zijner tijd door de heide worden verdrongen.

Figuur 9. Groot Ganzenveld. Een maand na de brand. De pollen pijpenstrootje lopen uit. De oppervlakte is te klein om runderbegrazing in te zetten.

De verbrande kraaiheidevegetatie is nog steeds niet vergrast (figuur 10). Ongetwijfeld zullen op een gegeven moment de grassen gaan domineren, maar een prettig vooruitzicht is te weten dat struikheide op voedselarme grond uitstekend kan concurreren met grassen (zie ook Smidt e.a., 1984). Vermoedelijk ontstaat pas veel later (meer dan tien jaar) een kraaiheidevegetatie (zie ook de voorlaatste alinea van de discussie).

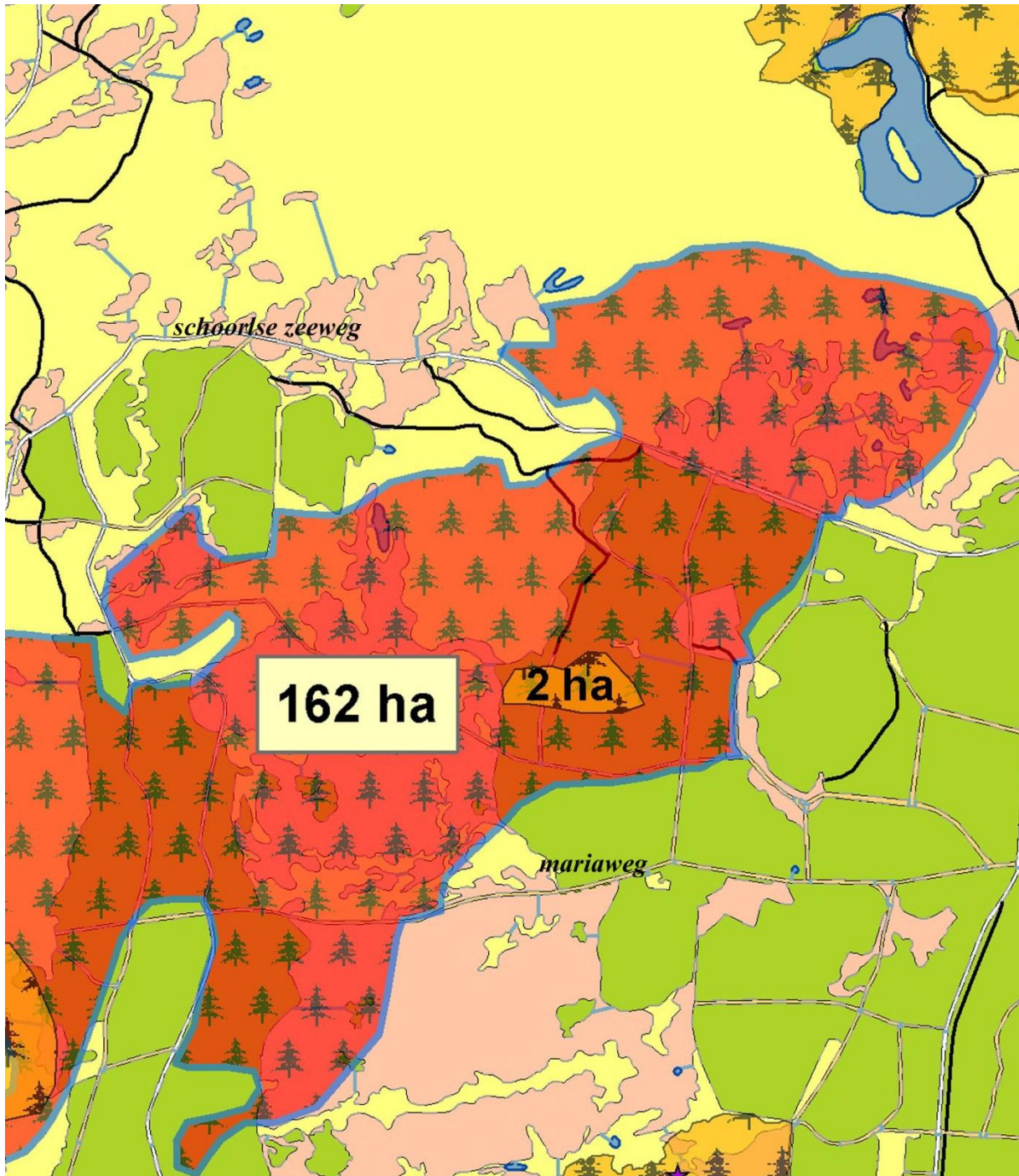
Figuur 10. Groot Ganzenveld. Verbrande kraaiheidevegetatie. Een jaar na de brand (juni 2011).

Figuur 11. Groot Ganzenveld. Een jaar na de brand (juni 2011). De berken herstellen zich. Vanuit de voet van de berken ontstaan nieuwe takken.

Mariavlak en Frederiksveld

Gedeeltelijk verbrand begin mei 2011.

Figuur 12. Frederiksveld (bezuiden Mariaweg) en Mariavlak (benoorden Mariaweg en bezuiden Schoorlse Zeeweg).

Het gebied wordt begraaasd door runderen. Vooral het Frederiksveld is behoorlijk beschadigd door het door het terrein crossende brandweervoertuigen.

In principe kunnen hier min of meer dezelfde beheermaatregelen genomen worden als op het Groot Ganzenveld. Verwijdering van al of niet verbrande zwarte dennen (groeve dennen zou ik sparen!) oostelijk van de Dr. Van Steynweg en op de Frederiks Blink kunnen geen

kwaad. Voorwaarde is dat ze met wortel en al uit het duin worden verwijderd, omdat ze anders verruiging zullen bevorderen. Een smalle strook berkeneikenbossen langs de Van Steynweg en Schoorlse Zeeweg is weer aan te bevelen in verband met de rust in het gebied.

Het Mariavlak is altijd een mozaïek geweest van heide en duingraslanden. De kans dat een dergelijk mozaïek weer terugkeert is groot. Daar is een begrazing niet voor nodig. Het vraagt wel tijd. Sappige grasvelden, zoals langs de Mariaweg bij de voer- en drinkplaats voor het vee, verdienen geen uitbreiding!

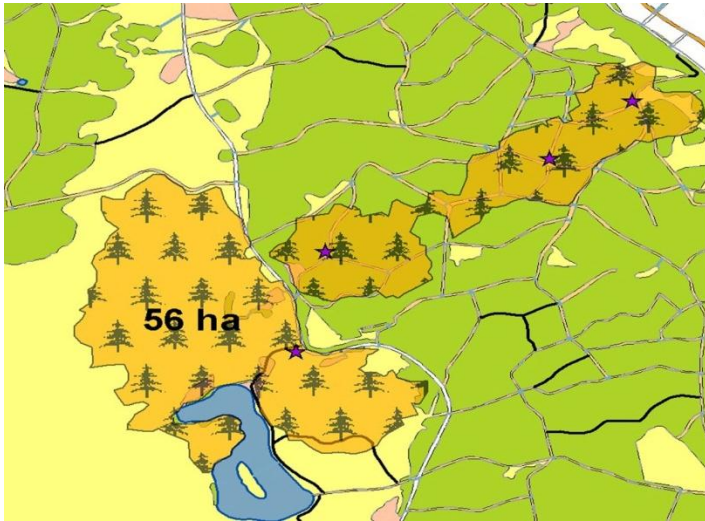
Verwijdering van de niet-verbrande dennenbossen, zuidelijk van de Schoorlse Zeeweg en oostelijk van de Van Steynweg kunnen prachtige stuifduinen worden. Er moet echter rekening gehouden worden met teleurstellingen. Vrijwel alle gedeeltelijk afgegraven duinen in het Provinciaal Duingebied (PWN) met het doel verstuiving tot stand te brengen zijn mislukt, en de oudste projecten zijn alle weer begroeid. Wat dat betreft kunnen we dicht bij huis blijven: De Kerf is ook niet geworden wat we er van gehoopt hadden.

Figuur 13. Zandzegge gaat permanente verstuiving van al of niet kunstmatige stuifduinen tegen.

Vogelmeer en dennenbossen tussen Vogelmeer en Groet

Brand van eind augustus 2009.

Figuur 14. Vogelmeer en oostelijk daarvan verbrande dennenbossen.

Rond het Vogelmeer vindt begrazing met runderen plaats. Veel dennenbomen zijn al omgezaagd en verwijderd. Bij de Muizenweg hoopt men een stuifduin te krijgen.

De duingraslanden bij het Vogelmeer herstellen zich goed. Net als op het Groot Ganzenveld, was het pijpenstrootje een van de eerste planten die zich zichtbaar hadden hersteld (figuur 15). Twee jaar na de brand zijn er weer duingraslanden, die veel overeenkomst vertonen met de duingraslanden voor de brand.

Figuur 15. Vlak bij het Vogelmeer herstelde het pijpenstrootje zich sneller dan andere plantensoorten. De foto is een paar weken na de brand genomen.

Deze duingraslanden (voornamelijk een zandzegge-rompgemeenschap) vallen niet onder de Natura2000-habitats. Noodzaak om te begrazen is vooral ingegeven door het plotseling massaal opkomen van frisgroene zandzegge tegen een zwartgeblakerde bodem. Daarvoor was het groengeel tegen een grijze ondergrond. Een vorm van gezichtsbedrog, in die zin dat er niet meer zandzegge is dan daarvoor. Een noodzaak om te begrazen is er dan ook niet, althans niet overtuigend.

De verbrande dennenbossen (figuur 16) zijn voor een deel al gekapt. Deels in verband met het veiligheidsaspect en deels om een stuifduin te initiëren (figuur 17).

Figuur 16-17. 16. Volledig verbrand dennenbos (2009). 17. Omgezaagde en afgevoerde dennen moeten langs de Muizenweg een stuifduin gaan opleveren. De stobben zitten echter nog in de bodem (2010).

Bij het tot stand laten komen van een stuifduin is het een voorwaarde om de dennenbomen met wortel en al uit het gebied te halen. Dit is nog niet gebeurd bij de Muizenweg. Bovendien liggen er nog erg veel takken. Een jaar na het kappen was een opkomende verruiging al zichtbaar, ondanks het soms flinke stuiven. Gevreesd moet worden dat het duinencomplex spoedig dicht zal groeien. Maar zoals eerder al is opgemerkt, vroeg of laat zullen ook volgens kunstmatig model tot stand gekomen stuifduinen begroeid raken. Maar wat dan? Opvallend is dat op de bodem van de volledig verbrande dennenbossen, zoals in figuur 16, (en dat is een relatief klein oppervlak) na twee jaar nog nauwelijks sprake is van plantengroei. Juist op deze plekken verschijnen massaal rode lijst paddenstoelen en valt een ongewoon grote dichtheid te bespeuren van zwartkopmierenneeuwen (figuur 18). De laatste komen in het Nederlandse duingebied alleen in de Schoorlse Duinen voor.

Ik pleit er voor om de verbrande bomen niet weg te halen. Doordat de plantengroei in deze stukjes duin traag op gang komt (de humuslaag is vrijwel geheel verbrand en grotendeels verwaaid en/of weggespoeld, inclusief de ingewaaide stikstof), kan herstel ook geleidelijk (zonder verruiging) plaatvinden. Nieuwe bomen zullen verschijnen, geleidelijk zal steeds meer licht op de bodem doordringen en geleidelijk zal er weer een dunne humuslaag ontstaan. Kortom een ideale plaats om een geleidelijk bosvorming tot stand te brengen. Een plaats bovendien voor biowetenschappers, want vrijwel nergens in Nederland worden verbrande bossen ongemoeid gelaten. Overigens ontstaan door lokale dennenbosbrandjes

mozaïekpatronen. Hier wat oud bos, daar wat jonger bos en na een verse brand ruigtekruiden als wilgenroosjes.

Een laatste argument: het verbrande bos kan beschouwd worden als een (tijdelijk) bosbrandmonument. Een dergelijk ‘monument’ heb ik gezien in het Yellowstone National Park (USA) (figuur 19 t/m 22) en heb mij verbaasd over de enorme rijkdom in dat bos aan spechten.

Figuur 18. Trechter van de larve van de zwartkopmierenleeuw (*Myrmeleon formicarius*).

Discussie

De Schoorlse Duinen hebben de afgelopen 100 jaar een totale metamorfose ondergaan, die voor een belangrijk deel het gevolg is geweest van menselijk ingrijpen. Kunstmatige verbossing (naaldbomenaanplant), kunstmatige maatregelen om de verstuiwing tegen te gaan (naaldbomenaanplant en helmaanplant), tegengaan van natuurlijke successie op heidevelden (verwijderen opslag van vooral dennen, berken en Amerikaanse vogelkers), tegengaan van verstuiwing van de heidevelden direct achter de zeereep (helmaanplant), tegengaan van eutrofiëring van de heidevelden (schudden, dompelen en/of rapen van meeuweneieren) en jacht (jacht op konijnen, uitzetten van fazanten, voeren van fazanten). Nu is het beleid 180 graden gedraaid: afgraven van een stuk zeereep (De Kerf), creëren van stuifduinen en afgraven van helm (Buizerdvlak), beëindigen van de jacht, geleidelijk kappen van dennenbossen, het inzetten van grote grazers en in de nabije toekomst verharderen van paden om de toegankelijkheid voor brandweerauto's te vergemakkelijken. En zonder dat we dat wilden zijn de zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen verdwenen, de nachtzwaluwen achteruitgegaan, de tapuiten, stormmeeuwen, bergeenden, wulpen en paapjes zo goed als

verdwenen, de konijnenstand ingestort, de vos verschenen, het tankmos opgerukt... en we kunnen er alleen maar in berusten.

Figuur 19 t/m 22. Impressie van verbrand naaldbos (boven) en naaldhout (onder) in Yellowstone National Park (USA).

Vanwege Natura2000 mogen we de heidevelden niet aan hun lot overlaten. We moeten dus opslag van bomen periodiek verwijderen. We vergeten daarbij dat een kunstmatig in stand gehouden heideveld toch heel langzaam voedselrijker wordt. Dit is vooral goed te zien op plaatsen waar opslag heeft gestaan, is verwijderd en vervolgens vergrassing optreedt. Gelukkig verdwijnen op die plaatsen in onze kustduinen die vergraste en vaak ook verruigde plekken weer.

Opslag verwijderen zou in feite jaarlijks moeten gebeuren. Het is veel gemakkelijker om één- en tweejarig opslag uit de grond te trekken, dan ouder opslag uit te graven. Tegenwoordig moet dit met het huidige potentieel vrijwilligers mogelijk zijn.

Inzetten van runderen en pony's hebben geen gunstig effect op tot de instandhouding van heidevelden, dat kunnen we lezen in allerlei publicaties.

Bij het maken van begrazings keuzes moet men bedenken dat er verschillen zijn in

typen vergrassing. Op dit moment is men nog steeds geneigd het heidebeheer van de holocene zandgronden te kopiëren naar onze kustduinen. Zo'n succesverhaal kunnen we bijvoorbeeld lezen in De Smidt (1977). Hij vermeldt dat op De Hoge Veluwe een stuk heide langjarig werd gevolgd. De heide werd intensief (!) door edelherten begraasd. Het bestudeerde oppervlak bestond voor 70 % uit struikheide en voor 20 % uit gras (bochtige smele). Zes jaar na een heidebrand bestond dezelfde heide, bij dezelfde hoeveelheid edelherten uit 80% struikheide en 10 % gras. De vraag is of edelherten een rol hebben gespeeld bij het in toom houden van de vergrassing. De Smidt voert argumenten aan die er op wijzen dat vergrassing van een heideveld na een brand of na een heidehaantjesplaag terug kan worden gedrongen door het te begrazen met schapen. Punt is echter dat we hier te maken hebben met de wat sappigere bochtige smele in plaats van onze taaie, vezelige zandzegge. Bovendien zijn er voldoende argumenten om te veronderstellen dat de vergrassing in heidevelden in onze duinen, of dat nu door brand of door een heidehaantjesplaag wordt veroorzaakt, zich uitstekend herstelt zonder begrazing.

Is begrazing een oplossing voor de door de beheerder waargenomen vergrassing? Ik meen duidelijk gemaakt te hebben dat bij begrazing de nodige vraagtekens kunnen worden gesteld. Ik heb dat eerder gedaan in mijn verslag over schapenbegrazing in de kalkarme duinen van Bergen (Boer, 2012). Een bijkomend nadelig effect van begrazing is de eutrofiëring van de enkele plasjes en het Vogelmeer. Dit verschijnsel zien we overal in de duinen. Daarmee verliezen deze plasjes en plassen hun waardevolle status. Het zijn nu in plaats van voedselarme en soortenrijke, voedselrijke en soortenarme watertjes geworden. Als we begrazing stoppen, kan dit verbeteren.

2011 kende een natte zomer. Alle grassen zagen frisser groen dan ooit. Dit kan van invloed zijn geweest op het besluit van de beheerder om begrazing in te zetten. 'Men' wil vooral geen grassen in heidevelden. Men vergeet dat er altijd grassen voorkomen in heidevegetaties en dat dit aandeel grassen in onze duinen varieert. Er zijn jaren met veel en jaren met weinig grassen. Na een plaag van heidehaantjes bijvoorbeeld neemt de vergrassing toe (heidehaantjes eten meer heide dan een kudde schapen!) (Schmidt, e.a., 1984). Toch is hierdoor nergens in de Bergense en Schoorlse duinen de vergrassing toegenomen. Het zou kunnen dat het succes van kraaiheide in onze duinen bevorderd wordt door heidehaantjesplagen.

In dit bestek is het buitengewoon triest dat er geen energie wordt gestopt in het op peil brengen van de konijnstand. De konijnenstand is weliswaar weer wat toegenomen, maar het gaat niet snel genoeg. Waarom niet? Waarom wemelt het in de Noordduinen (tussen Callantsoog en Den Helder) van de konijnen? Is het niet mogelijk hier wat te vangen en in onze duinen uit te zetten? Om maar iets te noemen (zie Van As, 2011). Alleen konijnen kunnen (in de ogen van de beheerplannenmakers) de duinen zodanig 'vormen' dat we een ideaal (lees: gewenst) duinlandschap krijgen: grijze duinen, stuifduintjes, weinig verstruiking, enzovoorts.

Bronnen

Anonymus, datum onbekend. Natura2000, Schoorlse Duinen.

<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=1&id=n2k86&topic=detailinfo>

As, B. van, 2011. Konijnen voor biodiversiteit, onderzoek naar de mogelijkheden van een konijnenbijplaatsing op Schiermonnikoog. Natuurmonumenten Schiermonnikoog.

<http://edepot.wur.nl/191700>

Boer, P., 1999. Mierenleewlarven (Neuroptera: Myrmeleontidae) in de kalkarme en kalkrijke Noord-Hollandse duinen. Entomologische Berichten 59: 45-52.

Boer P 2010. Kwestbaarheid van mieren voor brand. www.nlmieren.nl/natuurbeheer

Boer, P., 2010. De gevolgen van een heidebrand voor de vegetatie en bodemfauna. De eerste weken na de brand, met extra aandacht voor de mieren. www.nlmieren.nl/natuurbeheer

Boer, P., 2012. Vergrassing en schapenbegrazing in de kalkarme duinen van Bergen NH. Verslag.

Smidt, J.T. de, 1977. Interaction of *Calluna vulgaris* and the heather beetle (*Lochmaea suturalis*). Berichte der Internationalen Symposien der Internationalen Vereinigung für Vegetationskunde. Herausgegeben von Reinhold Tüxen. Vegetation und Fauna 1977: 179-184.

Smidt, J.T. de, e.a., 1984. Hedendaags heidebeheer. Natuur en Techniek 52: 694-709.

Wondergem, H. van, 2011. Schoorl na de branden: ontwikkeling en herstel (2009-2011). Staatsbosbeheer Regio West, Amsterdam

Bergen NH, 15 februari 2012

Dit verslag, deze visie, is bedoeld voor de beheerder van de Schoorlse Duinen. Het is gestuurd aan J. v. Assema, J. Pater, A. Smit, L. Kelder (alle SBB) en aan personen die door de inhoud van het verslag mogelijk ook hun visie willen bijdragen, namelijk KNNV regio Alkmaar, Vogelwerkgroep Alkmaar e.o., Roofvogelwerkgroep en IVN Alkmaar/Bergen.